

Kihez mehetnék?

A látogatás gyakorlata

■ VLADIKA ZSÓFIA

Az ajtó előtt – Felvezetés

A lelkipásztori látogatás az evangélikus egyház egyik legrégebbi és legszemélyesebb szolgálati formája. Egyszerre lehet lelkigondozás, istentisztelet, lelkipásztori beszélgetés, istendicsőítés és még sok minden, amivel várnak minket gyülekezeti tagjaink. A lelkészi feladatok sorába sokáig magától értődően beletartozott a hívek otthonában végzett látogatás, és mint ilyen a lelkipásztori szolgálat egyik legmélyebb terepe is volt, ahol a lelkész hivatott arra a feladatra, hogy Krisztus vigasztalását, békeségét és szeretetét vigye a családokhoz.

A mai társadalmi környezetben – a felgyorsult életmód, a digitalizáció, a magány és a bizalmi válság korszakában – a személyes jelenlét még inkább felértékelődhetne, de érezzük, hogy ez sokszor nem így van. Ami logikusnak tűnhetne ebben a helyzetben, éppen az okoz nehézséget a mindennapokban.

Egy kis történelem – Miként alakult ki a látogatás szolgálata?

Evangélikus egyházi rendtartások és zsinati előírások

Luther gondolkodásában a lelkész feladata nem merült ki a prédikációban és a szentségek kiszolgáltatásában. A *Nagy káté* előszavában hangsúlyozza, hogy a lelkésznek „házzól házra járva” kell tanítania a híveket, mert a hit nem marad meg pusztán templomi alkalmakból. A szolgálat lényegét a személyes kapcsolat kialakításában és fenntartásában látta.

Luther egyik kulcsmondata: „A családfő a házában a gyülekezet első prédikátora.” Ezért a lelkész feladata volt megerősíteni és tanítani a családfőket, hogy otthonukban is gyakorolják a hitet. Ebbe a hitgyarkolatba beletartozott a bibliaolvasás, a családi áhítatok és közös imádságok is. A lelkipásztori látogatás tehát nem egy feladat volt a sok közül, hanem a szolgálat egyik alappillére, amelyre a közösséget lehetett építeni.

A 16–18. századi evangélikus *Kirchenordnungen* (Egyházi rendtartások) részletesen szabályozta a házi látogatást. A magyarországi evangélikus egyházban a 17–19. századi vizitációs jegyzőkönyvek külön pontban kérdezik: „A lelkész végzi-e a házi látogatásokat, különösen a gyermekek és ifjak katechéziséét?”

Utalást találunk a Liptói Evangélikus Egyházmegye 18–19. századi vizitációs jegyzőkönyveiben, ahol több helyen is szerepelnek a következő kérdések:

- „A lelkész járja-e a híveket?”
- „Végzi-e a házi katechézist?”
- „Látogatja-e a betegeket és időseket?”

Konkrét idézet: „A lelkész a híveket házaiknál meglátogatja, a gyermekeket a káté szerint kikérdezi, a betegeteket vigasztalja.” (1792)

A Nyugati (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerület ugyanerre az időszakra vonatkozó vizitációs jegyzőkönyvei is tartalmaznak hasonló kérdéseket:

- „A lelkész végzi-e a hívek házi gondozását?”
- „A betegek látogatása megtörténik-e?”
- „A konfirmandusok felkészítése történik-e családlátogatás keretében is?”

A lelkipásztori látogatás tehát intézményesített, ellenőrzött és elvárt szolgálat volt.

A katekézis központi szerepet kapott a látogatás alkalmával is. A konfirmáció előtt a felkészítésnek csak egy része volt a templomi, gyülekezeti alkalom. A másik része a családlátogatásból állt, ahol a lelkész kikérdezte a gyermektől a kátét, és személyes beszélgetést folytatott a családdal. „Ma a Fenyvesi családnál jártam. A gyermekek a káté első részét jól tudták. Az édesanya kérte, hogy imádkozzam velük, mert az apa beteg.” (Részlet egy soproni vizitációs jegyzőkönyvből)

Egy-egy látogatás gyónást, lelki beszélgetést, a szentégek kiszolgáltatását is magában hordozta, különösen nagy ünnepek előtt, vagy ha beteg is volt a háznál.

A fentiekből láthatjuk, hogy az evangélikus családok életének szerves és természetes része volt a helyi lelkész időnkénti megjelenése a háznál. Ebből következett, hogy a lelkész tudta, hogy mikor, hol, kinek mire van leginkább szüksége. Belelát(hat)ott a gyülekezeti tagok mindennapi életébe, ismerte örömeiket, nehézségeiket.

Ugyanakkor ma azzal szembesülünk, hogy sokszor be sem jutunk az ajtón belülre. Az pedig szinte elképzelhetetlen, hogy a lelkész a család előtt kérdezze ki a gyermeket. Még a nehezebb helyzetekben, amikor úgy érezzük, hogy tudnánk kapcsolódni a családokhoz, akkor is szinte kívül rekedünk. A betegség, a halál tabunak számít. Nem beszélnek róla („se sokat, se keveset”) nekünk, mintha ezzel akarnák távol tartani magukat az elkerülhetlentől, és mi sem beszélhetünk róla. Ez pedig óhatatlanul is rányomja bélyegét a szolgálatunkra.

A minap mentem egy gyülekezeti tagunkhoz pályázati anyagot átbeszélni. Anyukája fekvőbeteg. Az első szavai ezek voltak: „Ugye nem úrvacsorát hozott nekem? Még nem akarok meghalni!”

Mit mond a Biblia a látogatásról?

A lelkipásztori látogatás bibliai gyökerei egyértelműek, és amikor ilyennel próbálkozunk, akkor krisztusi mintát követünk. Mind az evangéliumokban, mind pedig a levelekben találunk utalást arra, hogy már a korabeli világban is fontos volt a kapcsolódás, a személyes beszélgetés. A jézusi történetek sorában számos alkalommal látjuk, hogy a látogatás alkalmával tanítás történik (pl. Mária és Márta: Lk 10,38–42).

Jézus nem távolról küld üzenetet. Ő maga megy oda. De az apostolok is többször írnak a rájuk bízottakról, a velük való viselkedésről: „...biztassátok a bátortalanokat, karoljátok fel az erőtlenekeket...” (1Thessz 5,14) „Örüljete az örülőkkel, sírjatek a sírókkal.” (Róm 12,15) „Egymás terhére hordozzátok...” (Gal 6,2)

Ebben a szolgálatban az a lelkeszi feladatunk, hogy ezt a Krisztust vigyük a családokhoz. Az ő vigasztalását, békességét, üzenetét adjuk át. Mindez azonban csak akkor tud megvalósulni, ha valóban el tudunk jutni a közösség tagjaihoz.

A küszöbön

Fontos-e a mai világban a látogatás? Van-e igénye rá az embereknek? Van-e igénye a lelkésznek?

A mai ember gyakran él elszigetelten, szétszakadt családi kapcsolatok között. Egy faluban vagy kisvárosban sokszor csak az idősek maradnak, a fiatalabbak elmennek a jobb élet vagy a munkalehetőségek miatt. Sokszor úgy változnak az életkörülmények, hogy nincs kivel megosztani az örömteli vagy kevésbé vidám eseményeket. Ez még inkább elszigeteli az embert. Bár a kommunikációs lehetőségek száma soha nem volt ilyen nagy, mint manapság, a valódi, mély emberi kapcsolatok mégis ritkábbak, mint valaha. A hétköznapi élet gyors tempója, a munkahelyi terhek, a családi feszültségek, a digitális világ felszínessége mind hozzájárulnak ahhoz, hogy sokan úgy érzik: nincs igazán senki, aki meghallgatná őket.

A lelkipásztori látogatás ebben a közegben különleges jelentőséget kap(hat). Amikor belépünk egy házba, egy lakásba, egy otthonba, szeretnénk, ha a jelenlétünknek üzenete lenne: „Fontos vagy. Számítasz. Nem vagy egyedül.” Ez a mondat olyan erőt adhat az erőtlennek, amilyenre épp akkor és ott a legnagyobb szüksége van. Idáig azonban sokszor el sem jutunk. Megakadunk a „küszöbnél”. Pedig az ember egyik legalapvetőbb szükséglete, hogy legyen mellette valaki, aki figyel rá, amikor elmondja a legmélyebb titkait; aki meghallgatja, amikor csak úgy elmesélné, mi történt vele aznap; aki nem ítéli el, amikor hibázik valamiben; aki érti a kimondott és ki nem mondott fájdalmakat, szavakat. Aki mindezekon keresztül biztonságos közeget is teremt.

A személyes beszélgetésben a jelenlét csökkenti a szorongást, oldja a magányt, és lehetővé teszi, hogy a meglátogatott kimondja azt, amit talán évek óta hordoz magában. Ilyen módon pedig a teher könnyebbé válik, ha ketten viselik, és a meghallgatott nehézségben is könnyebb meglátni a jót, ha van, aki megerősít. Ma az emberek egyik vágya az, hogy valaki meghallgassa őket. Igaz ez azokra, akik még aktív dolgozók, és azokra is, akik nyugdíjasként – talán egyedül – élnek. Mert egyik is, másik is azt látja a körülötte lévőkön, hogy mindenki túl elfoglalt a beszélgetéshez, senkinek sincs igazán ideje leülni és meghallgatni, társalogni, a túl kicsi vagy túl nagy problémákkal csak terhére lenne másoknak.

A látogatásunk ezekben az élethelyzetekben mintegy kapunyitás lehetne a reménység felé. Aki pedig elfogadja azt, és beengedi a lelkész, az megtapasztalhatja, hogy van, aki időt szán rá, meghallgatja, és nem érzi tehernek a jelenlétet. Megoldási stratégiák és jótanácsok helyett Isten ígéjét viszi, és együtt imádkoznak. Ez a fajta élmény sokszor többet ér, mint bármilyen javaslat arra, hogy miként lehet bizonyos nehézségeket „túlélni”.

Belépés

Bizalom és kapcsolatépítés

A lelkipásztori látogatás egyik legmélyebb rétege a bizalom. Talán ezért is nem tudunk belépni az emberek életébe. Hiszen láthatjuk magunk körül – és a saját életünkben is észrevehetjük –, hogy a mai ember úgy éli az életét, hogy rengetegen veszik körül, mégis kevés az, akivel valóban megoszthatja az életét. A felszínes kapcsolatok, a gyors üzenetváltások, a „majd beszélünk” ígéretei mögött gyakran ott húzódik a kimondatlan magány. A lelkész látogatása kapcsolódási lehetőség lenne – amit sokszor

nem vesznek észre, nem használnak ki. A küszöb nemcsak fizikai határt jelent, hanem lelki falat is, amely mögött ott a távolságtartás kérdése: „Beengedlek-e oda, ahol igazán vagyok?”

A pasztorálpszichológia szerint a bizalom akkor születik meg, amikor valaki megtapasztalja: a másik értem van itt, nem ellenem. Henri Nouwen ezt írja: „A valódi gondoskodás nem az, hogy megoldjuk a másik problémáját, hanem hogy vele maradunk benne.” A bizalom kiépítéséhez idő és figyelem kell. Nem jön létre magától. Talán ez az egyik legnehezebb része annak, hogy beengedjenek a személyes térbe, abba a közegbe, amely mára már egészen elhatárolódva egymástól. Egy szigeten, ahová csak azok mehetnek be, akik ott laknak, akikkel egészen közeli a kapcsolat, ahol idegennek – de sokszor még ismerősnek – sincs helye. A vágyam, hogy megmutassam a körülöttem élőknek, hogy a lelkész nem azért megy valakihez, hogy ítélkezzen a sarokban lévő porcica miatt, nem várja, hogy süteménnyel készüljenek, és nem a hibákat keresi a másokban, hanem meghallgat. Ez az egyetlen célja. A kapcsolatépítés és a bizalom így nemcsak egy része lesz a látogatásnak, hanem annak a közepe.

Hitbeli megerősítés

Tapasztalatom szerint, amikor sikerül valakivel olyan találkozást létrehozni, amely nem kényszerből született, hanem valóban igény volt rá, akkor azok a kérdések, amelyeket az emberek nem mernek feltenni a templomban mások előtt, a látogatás csendjében előkerülnek:

- Megfogalmazódnak a kételyek a saját életükkel vagy akár Isten létezésével, akaratával kapcsolatban.
- Felbukkannak a félelmek: Mi van, ha engem nem szeret az Isten? Mi lesz velem, ha meghalok?
- Felmerülnek meg nem értett vasárnapi textusok.

És bár nagy a kísértés, hogy megpróbáljuk a lehetetlent, és választ adjunk minderre, de nekem mindig emlékeztetnem kell magamat: a válaszadás elsősorban nem az én feladatom. „Csak” rá kell mutatnom Krisztusra. Meg kell próbálnom megerősíteni azt a fényt, amelyről Jézus azt mondja: „*Én vagyok a világ világossága...*” (Jn 8,12) Egy imádság, egy közösen elénekelt „kedvenc” mélyebb hatással lehet, mint bármilyen teológiai magyarázat. Meggyőződése, hogy a megerősítésnek nem szükséges sem hangosnak, sem látványosnak lennie, hanem elég, ha elmondja vagy érezteti: Isten nem feledkezett meg rólad, egészen közel lép hozzád, meghallgat, megvigasztal, veled megy. A lelkipásztori látogatás olyan üzenetet hordoz, amelyet sem e-mail, sem telefonhívás, sem közösségi média nem tud pótolni. Így a látogatás különösen fontos lehet azoknak, akik egyedül vannak, akik betegséggel küzdenek, akiket a gyász fájdalma érint, vagy valami miatt ritkán jutnak el gyülekezeti alkalmakra, esetleg útkeresésben vannak.

Az asztalnál

Mit keres(ek) itt? – A lelkipásztori látogatás nehézségei

Egy gyülekezeti tagunk két testvérét is elkísértük utolsó földi útjukra rövid időn belül. Elmentem hozzá, hogy támogassam, bátorítsam, és gondoltam, ez a legkevesebb és legtöbb is, amit tehetek. Been-

gedett, leültünk az asztalhoz, és a fenti kérdéssel indított: „Mit keres itt?” Talán zavarában, félelmében vagy védekezésből szólt. Akkor megdöbbsentem, és magamnak is feltettem ugyanezt a kérdést. Azonban pont ebből látszik, hogy a lelkipásztori látogatás környezete gyökeresen átalakult. A társadalmi változások új kihívásokat hoztak. A látogatás ma már nem magától értetődő. A modern ember óvatosabb, kevésbé enged be bárkit az otthonába – még a lelkészt is. Bizalmatlan.

Ebben a kérdésben benne látom a segélykiáltást is: „Van-e még valaki, aki engem keres?” A körülöttünk lévő változások – a magány, a szégyen kultúrája, a teljesítménykényszer, a „mindenki elfoglalt” életérzés – mind azt erősítik, hogy az ember inkább bezárkózik. A lelkész pedig ott áll az ajtó előtt, és érzi: nem ellenem irányul ez a kérdés, hanem a saját félelmeiről szól. Amikor valaki azt kérdezi: „Mit keres itt?”, akkor valójában saját bizonytalanságát fedi fel.

„Mit keres itt, én nem tudom, hogyan kell viselkedni.”

„Mit keres itt, én nem akarok a terhére lenni.”

„Mit keres itt, én nem akarok rossz hírt hallani.”

„Mit keres itt, én nem akarok szembenézni a valósággal.”

„Mit keres itt, én nem akarom, hogy lássa, milyen nehéz nekem.”

„Mit keres itt, én még nem akarok meghalni.”

A látogatáshoz való tartózkodó hozzáállás vagy a teljes elutasítás így nem is feltétlenül a lelkész személyének szól, sokkal inkább annak, amit a lelkész a jelenlétével képvisel: a szembenézés, a kimondás, a valóság, a végesség, az Isten közelsége.

Minden változás ellenére a lelkipásztori látogatás az egyik legjobb eszköze, hogy Krisztus példáját továbbvigyük, és kapcsolatot építsünk, jelenlétet biztosítsunk az emberek számára. Hogy megmutassuk nekik a tevékeny szeretetet.

Felhasznált irodalom

- BONHOEFFER, Dietrich 2020. *Közösségben*. 3. kiad. Ford. Boros Attila. Harmat Kiadó – Luther Kiadó, Budapest.
 BUDA Béla 1994. *A közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségei*. Animula, Budapest.
 NOUWEN, Henri 2000. *Seelsorge. Wege zum mitfühlenden Handeln*. Herder, Freiburg.

Levéltári források

- Evangélikus Országos Levéltár (Budapest), EOL I. 1. csoport – Egyházkerületi vizitációk.
 Liptói Evangélikus Egyházmegye Levéltára. Vizitációs protokollumok, 1760–1820.